

آیا روزه در سایر ادیان الهی هم وجود داشت؟

رمضان ماهی است که به ماه مهمانی الهی شناخته می‌شود و بر اساس روایتی از پیامبر (ص)، ماهی است که ابتدایش رحمت، میانه‌اش مغفرت و پایانش اجابت و آزادی از آتش جهنم است.

فهم فلسفه اصلی روزه‌داری در دین مبین اسلام آن هم بر اساس آیات قرآن، و روایات اهل عترت (ع) انجام این فریضه الهی را هدف‌دار می‌کند و موجبات ارتقای سطح نیت و معرفت مؤمنان روزه‌دار را فراهم می‌کند.

در این موضوع با حجت‌الاسلام ابراهیم رضایی آدریانی عضو هیئت علمی و مدیر گروه قرآن و حدیث مجتمع آموزش عالی اصفهان به گفتگو نشستیم.

برکات ماه رمضان در روایات معصومان (ع)

* از ویژگی‌های ماه مبارک رمضان چه نکاتی برای شما جلب توجه کرده است؟

ماه مبارک رمضان نسبت به سایر ماه‌ها تمایزهای فراوانی دارد. این تمایزها را از متن آیات قرآن و روایات اهل‌بیت (ع) می‌توان فهم کرد، ضمن اینکه حال‌وهوای معنوی این ماه مبارک بسیار قابل توجه است. انسان مؤمن با قلب خود این مسئله را درک می‌کند؛ لذا عموم جامعه در این ماه از سلامت فکری و روانی بیشتری برخوردارند.

این تازه ظاهر ماجراست که عموم مردم فهم می‌کنند، با این حال دارای ابعاد باطنی و معرفتی فراوانی است. در این موضوع شیخ صدوق در کتاب خود به نام «فضائل الأشهر الثلاثة» به معنای «فضیلت‌های سه ماه» که شامل رجب، شعبان و رمضان است، روایتی را از ابن‌مسعود و او از رسول گرامی اسلام (ص) درباره فضیلت ماه رمضان به این ترتیب نقل می‌کند: «اگر مردم می‌دانستند در ماه مبارک رمضان چه چیز نهفته است، آرزو می‌کردند ای کاش تمام سال ماه رمضان بود؛ قَدْ أَهْلَ رَمَضَانَ لَوْ يَعْلَمُ الْعِبَادُ مَا فِي رَمَضَانَ لَتَمَنَّتْ أَنْ يَكُونَ رَمَضَانَ سَنَةً». این روایت نشان از جایگاه والا و برکات این ماه شریف است. اگر به خودمان رجوع کنیم، چه تعداد از ما چنین نگرشی به ماه رمضان داریم؟

از این جهت نیاز است برای بهره از نورانیت این ماه مراقبت‌های لازم را کسب کنیم، به‌عنوان مثال امام باقر (ع) خطاب به جابر می‌فرماید: «ای جابر، کسی که ماه رمضان بر او وارد شود، پس روزش را روزه بدارد و بخشی از شبش را با تلاوت قرآن و دعا سر کند و وجود خود را از خطرات فکری و قلبی حفاظت کند و چشمش را از نامحرم و مناظر زشت فروپوشد و نیز آزارش را از مردم بازدارد، مانند روزی که از مادر متولد شده است از گناهان بیرون می‌آید». این چنین رحمت و فضیلتی آن هم در تمام روزه‌های یک ماه تنها منحصر در ماه مبارک رمضان است.

* بر اساس نقل‌های روایی گویی ماه مبارک رمضان در امت‌های قبل سابقه داشته است؟ آیا این نقل‌ها صحت دارد؟

در صورت کلی تمامی ماه‌های قمری در طول تاریخ تداوم داشت منتها ممکن است اسامی دیگری داشته باشد. خداوند در آیه ۳۶ سوره توبه می‌فرماید: «إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...؛ همانا عدد ماه‌های سال نزد خدا در کتاب (تکوین و تشریح) خدا دوازده ماه است از آن روزی که خدا آسمان و زمین را بیافرید».

امام صادق (ع) در روایتی فرمود: همه قرآن یک جا در ماه رمضان به بیت المعمور نازل شده، سپس در طول بیست سال تدریجاً نازل شد، سپس پیامبر (ص) فرمود: صحف ابراهیم در شب اول ماه رمضان نازل شده، و تورات در شب ششم ماه رمضان نازل شد، و انجیل در شب سیزدهم نازل شد، و زبور در شب هیجدهم ماه رمضان و قرآن در بیست و سوم ماه رمضان نازل شده است؛ نَزَلَتِ التَّوْرَةُ فِي سَبْعٍ مِائَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ نَزَلَ الْإِنْجِيلُ فِي اثْنَتَيْ عَشْرَةَ مِائَةً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ نَزَلَ الزَّبُورُ فِي لَيْلَةِ ثَمَانَ عَشْرَةَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ نَزَلَ الْقُرْآنُ [الْفُرْقَانُ] فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ؛ بنابراین ۴ کتاب ادیان مهم آسمانی در ماه مبارک رمضان نازل شد، از این جهت می‌توان نتیجه گرفت ماه مبارک رمضان همواره در طول تاریخ دارای فضیلت بود.

روزه در سایر ادیان الهی وجود داشت

* در آیه مربوط به وجوب روزه ماه مبارک رمضان خداوند می‌فرماید روزه برای پیشینیان نیز واجب بود، یعنی روزه در سایر ادیان وجود داشت؟

در قرآن کریم صریح‌ترین آیتی که به آداب و مفاهیم ماه مبارک رمضان اشاره دارد، آیات ۱۸۳ تا ۱۸۵ سوره بقره است. خداوند در آیه ۱۸۳ می‌فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ؛ ای اهل ایمان، روزه بر شما مقرر شده، همان گونه که بر پیشینیان شما مقرر شد امید که تقوا بورزید».

در آیات قرآن چند مرتبه از واژه «کُتِبَ» برای احکام الهی استفاده شده است که دلالت بر وجوب دارد، از جمله همین آیه ۱۸۳ سوره بقره که حکم روزه را واجب می‌کند. سپس می‌فرماید؛ برای پیشینیان شما این امر مقرر شده بود.

در بخش‌هایی از تورات و انجیل یا عهدین این موضوع دیده می‌شود. به اعتقاد ما، تورات و انجیل واقعی مورد تحریف واقع شده است، اما آنچه اکنون وجود دارد و به زبان‌های مختلف نیز ترجمه شده است و به عنوان عهد قدیم یا همان تورات و عهد جدید یا همان انجیل یاد می‌شود، با وجود این، در متن همین کتب عباراتی حاکی از انجام روزه در این ادیان است.

یهودیان در مواقعی که قصد داشتند اظهار عجز و تواضع در حضور خداوند کنند، روزه می‌گرفتند و به گناهان خویش اعتراف می‌کردند تا رضای خداوند را به دست آورند. در بند نهم از فصل نهم کتاب «سیفر تشیه» این عبارت وجود دارد.

همچنین در عهد قدیم از روزه داشتن پیامبرانی مثل دانیال و الیاس و... صحبت شده است؛ مثلاً در کتاب دوم سموئیل نقل شده است: «... پس داود برای (سلامت) طفل از خدا استدعا کرد و داود روزه گرفت و داخل شده تمامی شب را به روی زمین خوابید».

آدابی که بابت گرفتن روزه رعایت می‌کردند شامل قرائت تورات، خواندن دعا و اعتراف به گناه، روی زمین خوابیدن، خودداری از سخن گفتن و خودداری از شنیدن موسیقی و ...

در دین مسیحیت نیز این آیین وجود دارد. بر اساس اعتقاد آن‌ها، حواریون مسیح روزه می‌گرفتند. در شماره ۳۳ از باب پنجم انجیل لوقا این مسئله یافت می‌شود. اما مانند مسلمانان منحصر در ماه خاصی نیست. روزه‌های فصلی و روزه به مثابه کفاره گناهان و روزه چهل روز قبل از هفته مقدس از جمله بهانه روزه‌داری آنهاست.

در صورت کلی تواضع و نرمی دل در محضر خدا، سرکوبی نفس، قوت گرفتن و اثربخشی دعای آن‌ها در پیشگاه خداوند از دلایل مسیحیان برای انجام روزه است.

خداوند با لحن محبت‌آمیز بندگان را دعوت به روزه‌داری می‌کند

* شما برخی دلایل یهودیان و مسیحیان در انجام فریضه روزه را اشاره داشتید. به نظر شما تأکید خداوند نسبت به انجام فریضه روزه برای مسلمانان چه دلایلی می‌تواند داشته باشد؟

بر اساس آیات مربوط به روزه‌داری ماه مبارک رمضان یعنی در آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶ تقوا و رشد معرفتی و اخلاقی از دلایل روزه است. نکته ظریفی که در این آیات وجود دارد، نوعی مدارا و محبت و رأفت الهی دیده می‌شود؛ مثلاً وقتی والدین قصد دارند به فرزند خود تکلیفی را متحمل شوند که همراه با مشقت است، از شیوه‌های متعدد روانشناسانه استفاده می‌کنند تا ملامت والدین کار را برای او آسان کند. هرچند قابل مقایسه با محبت خدا بر بندگانش نیست.

وقتی آیات مربوط به ماه مبارک رمضان را در قرآن مطالعه می‌کنیم، دست نوازش خداوند بر بندگانش را می‌بینیم. در واقع لحن خداوند در این آیه، لحن عتاب نیست بلکه لحن محبت‌آمیز است.

نتیجه روزه‌داری افزایش حصن و تقوای انسان است

خداوند در آیه ۱۸۳ حکم وجوب روزه ماه رمضان را مطرح می‌فرماید. به طور طبیعی روزه به تنهایی دارای سختی‌های خاصی است. اما در همان آیه بلافاصله می‌فرماید پیشینیان هم روزه می‌گرفتند. پس از آن، نتیجه شیرین روزه را در فراز «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» مشخص می‌کند. یعنی نتیجه روزه شما افزایش تقوا و حصن شماست. همان تقوایی که در آیات متعددی از قرآن انسان‌ها را از ثمرات آن خبر می‌دهد، با انجام روزه حاصل می‌شود.

ممکن است کسی بگوید گرسنگی و تشنگی سخت است. بلافاصله خداوند در آیه بعد می‌فرماید: «أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ». خیلی طول نمی‌کشد بلکه ایام کمی است و زود تمام می‌شود، اما ثمره‌اش که همان تقواست، فراوان است.

خب ممکن است گفته شود من مریضم و توانایی آن را ندارم. خداوند در ادامه می‌فرماید «قَمَنَ كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ» اشکالی ندارد. کسی که بیمار است ما سخت نمی‌گیریم. بعد از ایام ماه رمضان قضای آن را ادا کن. بنای اذیت بندگان نیست.

از این فراتر، شخصی که واقعاً توانایی روزه گرفتن در هیچ روزی را ندارد، مبلغی به نیازمندان بپردازد و خداوند تکلیف بیش از طاقت برای این دست افراد اعمال نمی‌کند. «وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ». باز خداوند با لحن محبت‌آمیزی می‌فرماید «أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ». روز برای خودتان خوب است و خیرش به خودتان می‌رسد.

در آیه بعد تعبیر مشابهی دارد که می‌فرماید «يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَ لَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ»؛ خدا قصد دارد بر شما آسان بگیرد و قصد سخت‌گیری ندارد.

نکته زیبایی که این بحث را تقویت می‌کند، آیه ۱۸۶ است. در این آیه می‌فرماید: «وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ» هنگامی که بندگانم از تو درباره من بپرسند، [بگو:] یقیناً من نزدیکم، دعای دعا کننده را زمانی که مرا بخواند اجابت می‌کنم؛ پس باید دعوتم را بپذیرند و به من ایمان آورند، تا [به حق] و

حقیقتاً رشد یابند.»

این آیه که در امتداد آیات مربوط به روزه‌داری ماه مبارک رمضان قرار دارد، در بین سایر آیات قرآن منحصر به فرد است؛ زیرا خداوند مدام بنده‌اش را به صورت مستقیم مورد خطاب قرار می‌دهد و از ضمائر «من» استفاده می‌کند و این اوج محبت خداوند به بندگانش است.

این نکته نشان می‌دهد خدا خیلی برای بندگانش آغوش باز کرده است. در فراز اول این آیه می‌فرماید: إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي هُنَّكَامِي كَمَا بَدَأْتُكَ مِنْ، «عَنِّي» از من درخواست می‌کنند. قَائِلِي قَرِيبِي مِنْ نَزْدِكَ تَرَاهُمْ هُنَّكَامِي مِنْ دَعَا رَا اَجَابَتِي مِي كُنْم ... إِذَا دَعَا؛ هُنَّكَامِي كَمَا مَرَا مِي خَوَانَدِي.

در واقع «دعائی» بوده که «یاء» متکلم آن به دلایل ادبی حذف شده است. در ادامه می‌فرماید «فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَ لِيُؤْمِنُوا بِي». دعوت مرا اجابت کنید و مرا باور داشته باشید. همان طور که مشاهده می‌کنید، مدام از ضمائر متکلم وحده استفاده می‌کند. جالب است که در انتها می‌فرماید امید که رشد کنید. یعنی مناجات و نیایش با خدا بهانه‌ای برای اجابت دعوت خداوند و ایمان به او می‌شود و این مسئله زمینه‌های رشد را فراهم می‌کند و این‌ها همگی در فضای ماه مبارک رمضان رخ می‌دهد.

پس علت اصرار خداوند بر این نوع ریاضت جسمانی، اصرار او برای رشد بندگانش است. تمام این عبادت‌ها برنامه‌ای در جهت رشد و تکامل انسان‌هاست و خداوند از آنجایی که غنی و بی‌نیاز است، احتیاجی به این عبادت‌ها و مجاهدت‌های ما ندارد.

به گونه‌ای نباید بر فوائد جسمانی روزه تأکید کنیم که فوائد معنوی آن در حاشیه برود؛ خداوند بلافاصله پس از وجوب روزه ماه مبارک رمضان، فلسفه آن را تقوای بندگان خود معرفی می‌کند.

خداوند در آیات روزه بر فوائد معنوی آن تأکید دارد

* سواى از فوائد معنوی فراوانی که روزه دارد، یکسری فوائد جسمانی هم دارد که پزشکان در این سال‌ها تحقیقاتی بر روی آن انجام داده‌اند.

این تحقیقات در جای خود مناسب است، اما باید عرض کنم به این گستردگی هم نباید بر فوائد جسمانی روزه تأکید کنیم تا حدی که فوائد معنوی آن در حاشیه برود. همان طور که در آیات مربوط به روزه‌داری مطرح شد، خداوند بلافاصله پس از وجوب روزه ماه مبارک رمضان، فلسفه آن را تقوای بندگان خود معرفی می‌کند در انتهای سیاق این آیات بحث رشد معرفتی و صفاتی را مطرح می‌کند.

متأسفانه ارائه چنین تبیین‌های مادی از روزه‌داری ماه مبارک رمضان باعث شده عده‌ای از آن به عنوان درمان استفاده کنند؛ در این صورت نیت اصلی در حاشیه می‌رود. اصل هر عبادتی به ویژه نماز و روزه‌داری بسته به نیت فرد است؛ بنابراین هدف را نباید گم کرد و باید به خاطر تعبد و تبعیت از مسیر رسول گرامی اسلام (ص) این رفتارها را انجام دهیم.

<https://www.otaghkhabar24.com/news/172031> Source URL: